

- мент для малого поліграфічного підприємства [Електронний ресурс] / Н. М. Литовченко, К. В. Шелехов // Актуальні проблеми економіки та управління. – 2011. – № 5. – Режим доступу : http://probl-economy.kpi.ua/pdf/2011_28.pdf (13.07.2013). – Назва з екрану.
8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємства» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [сайт] / Законодавство України. – 2012. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00> (16.07.2013). – Назва з екрану.
9. Закон України «Про підприємство» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [сайт] / Законодавство України. – 2012. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/698-12> (16.07.2013). – Назва з екрану.
10. Господарський кодекс України. Станом на 1 вересня 2012 р. [Текст] : відповідає офіційному текстові. – Х. : Одиссей, 2012. – 184 с.
11. Цивільний кодекс України [Текст] : із змінами та доп. станом на 05 жовт. 2012 р. : (відповідає офіц. тексту). – К. : Правова єдність, 2012. – 344 с.

УДК 343.13; 336.227.1

Копитко М.І.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та економічної безпеки,
Львівський державний університет внутрішніх справ*

АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА СКЛАДОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

ANALYSIS OF THEORETICAL APPROACHES TO THE DETERMINATION DEFINITION AND CONSTITUENTS SYSTEMS ECONOMIC SECURITY

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено особливості трактування поняття «система економічної безпеки підприємства» представниками вітчизняної та іноземної економічних шкіл. При цьому наголос зроблено на аналізі складових елементів системи економічної безпеки підприємств з метою визначення її оптимальної структури, що дозволить сформувати таку систему на промислових підприємствах України.

Ключові слова: економічна безпека, система економічної безпеки, елементи системи економічної безпеки підприємств.

АННОТАЦИЯ

В статье исследованы особенности трактовки понятия «система экономической безопасности предприятия» представителями отечественной и иностранной экономических школ. При этом акцент сделан на анализе составляющих элементов системы экономической безопасности предприятий с целью определения ее оптимальной структуры, что позволит сформировать такую систему на промышленных предприятиях Украины.

Ключевые слова: экономическая безопасность, система экономической безопасности, элементы системы экономической безопасности предприятий.

ANNOTATION

In this paper features of the interpretation of «system of economic security» by the representatives of domestic and foreign economic schools were investigated. This emphasis on the analysis of components of economic security of companies to determine its optimal structure that allows to implement similar system in industrial enterprises in Ukraine.

Key words: economic security, economic security system, elements of the economic security.

Постановка проблеми. З кожним роком щораз більше ускладнюється процес діяльності підприємств та стають жорсткішими умови ринку, що негативно позначається на прибутковості суб'єктів господарювання. Одним із шляхів втримання позицій є створення ефективної системи гарантування економічної безпеки на підприємствах. Саме такі дії дозволять попередити

настання та реалізацію ризиків і загроз, а також мінімізувати наслідки реалізації небезпек. Тому особливої актуальності набуває вирішення питань зі створення ефективної системи економічної безпеки, в тому числі і промислових підприємств.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Дослідження сфери гарантування економічної безпеки є досить поширеними у працях вітчизняних [1; 2; 4-10; 12; 14-21] та іноземних [3; 11; 13] науковців, але у зв'язку неоднозначністю понять і різними підходами до визначення елементів системи економічної безпеки, постає завдання уніфікації таких елементів економічної безпеки промислових підприємств, що дозволить удосконалити процес гарантування економічної безпеки.

Метою статті є детальний аналіз існуючих тверджень щодо розуміння сутності та структури системи економічної безпеки, що є вихідним фактором у системі гарантування економічної безпеки промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу. Промисловим підприємствам доцільно формувати повноцінну систему економічної безпеки з власною службою та потужним ресурсним забезпеченням, такою є думка Коробчинського О.Л. [1], а от представникам малого бізнесу варто залучати спеціалізовані приватні підприємства, тобто сферу безпеки передавати в аутсорсинг, щодо підприємств середніх розмірів, то їм варто залучати зовнішніх експертів у тих сферах, де їм бракує власних ресурсів чи потенціалу.

На думку Шевченка І. [2], основне значення системи економічної безпеки підприємства відображається в тому, що вона повинна мати

превентивний характер, а основними критеріями оцінки її надійності та ефективності є: забезпечення стабільної роботи підприємства, збереження і примноження фінансів і матеріальних цінностей; попередження кризових ситуацій, у тому числі різних надзвичайних подій, пов'язаних з діяльністю «зовнішніх» або «внутрішніх супротивників». Як зазначено у праці [3], співвідношення витрат, здійснених у сфері превентивних заходів з мінімізації впливу загроз та небезпек і витрат на ліквідацію наслідків їх настання становить 1:15.

Встановивши необхідність створення системи економічної безпеки промисловим підприємствам, Коробчинський О.Л. рекомендує методику для її побудови, що складається з семи етапів та дозволяє комплексно підійти до її формування:

- етап 1: ознайомлення зі специфікою ведення діяльності підприємством, його конкурентних позицій, ресурсним забезпеченням;

- етап 2: дослідження особливостей впливу зовнішнього середовища та характеристика внутрішнього середовища, що дозволить визначити потенційні та реальні загрози;

- етап 3: аудит засобів гарантування безпеки та аналіз їх відповідності виявленим загрозам;

- етап 4: моделювання системи економічної безпеки з врахуванням виявлених загроз, оцінкою наявного стану ресурсів та цілей розвитку;

- етап 5: затвердження керівництвом структури системи економічної безпеки та бюджету її реалізації;

- етап 6: формування системи економічної безпеки підприємства;

- етап 7: оцінювання та внесення коректив до системи економічної безпеки підприємства [1].

Аналізуючи запроповану методику можна виявити неточність, зокрема, чому наголошується виключно на аудиті засобів безпеки і не вказано про функції даної системи, її організаційне забезпечення тощо. У зв'язку з цим першочерговим постає питання дослідження поняття та складових елементів системи економічної безпеки підприємства.

Науковці Троц І.В., Косянчук Т.Ф., Приходько С.В [4; 5; 6] дотримуються схожої думки, яка полягає в тому, що систему економічної безпеки варто розглядати з позиції невід'ємної складової комплексної системи управління промисловим підприємством в структурі промисловості України, завданням якої є протидія зовнішнім і внутрішнім загрозам функціонування.

Більш уточнене визначення системи економічної безпеки підприємства пропонують Філіппова С.В, Міщенко С.П., Коробчинський О.Л. [7; 8; 1]: «це сукупність взаємопов'язаних елементів (спеціальних структур, засобів, методів і заходів), здатних забезпечити безпеку ведення бізнесу від внутрішніх і зовнішніх загроз. У цьому контексті систему можна охарактеризувати комплексом управлінських, страхових,

правових, економічних, охоронних, режимних, судово-правових та інших заходів із захисту бізнесу від незаконних посягань, мінімізації або уникнення матеріальних та інших втрат». Доповнення комплексу заходів такими їх видами як технічні, технологічні, профілактичні та маркетингові, що направлені на захист інтересів підприємства, розглядають у своїх дослідженнях Нікітіна А.В., Лисенко Ю.Г., [9; 10].

Локотецька О.В. [21] дещо під іншим кутом розглядає систему економічної безпеки підприємства і вважає, що це «комплекс пов'язаних між собою заходів, які за допомогою спеціальних органів та підрозділів, забезпечують захист всіх функціональних складових підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз, що можуть призвести до істотних економічних втрат». Тобто, в системі повинен бути, крім розроблених заходів, ще й ґрунтовний організаційний механізм їх здійснення. Дану неточність щодо організаційного забезпечення враховує Ярочкін В.І. [11, с. 12], який пропонує універсальне визначення системи економічної безпеки для суб'єктів різних рівнів: «організована сукупність спеціальних органів, служб, засобів, методів, заходів, що забезпечують захист життєво важливих інтересів особистості, підприємства, держави від внутрішніх і зовнішніх загроз».

Варто відзначити визначення, що подане у праці [12, с. 231], де під системою безпеки організації розуміється сукупність об'єктів, суб'єктів безпеки і механізму реалізації безпеки, об'єднаних спільною метою і завданнями щодо протидії загрозам та сприяння організації в реалізації інтересів на ринку. Таке пояснення складових системи безпеки на підприємстві є об'єктивним і відображає комплексний підхід до поняття, адже враховує те, на що спрямовані дії з гарантування безпеки (об'єкти), тих, хто спрямовує (суб'єкти), яким чином (механізм) та з якою метою.

Зі стратегічної точки зору та з позиції орієнтації на зовнішнє середовище систему економічної безпеки підприємства розуміє російський науковець Мак-Мак В.П. [13, с. 8], який пропонує визначити її як наукову теорію безпеки, політику і стратегію безпеки засобу, методи забезпечення безпеки, концепцію безпеки підприємства. Досить схожою, зорієнтованою на досягнення стратегічних цілей, є думка Шульги І.П. [14], розглядаючи дану категорію як сукупність економічних відносин, пов'язаних з управлінням діяльністю підприємством шляхом мінімізації впливу на нього внутрішніх і зовнішніх загроз з метою досягнення стратегічних цілей.

Зважаючи на розбіжності у поглядах науковців щодо поняття системи економічної безпеки підприємств, постає питання вивчення структури даної категорії. Дослідження теоретичних підходів до визначення складових елементів системи економічної безпеки суб'єктів господарювання наведено у табл. 1.

Структурні елементи системи економічної безпеки підприємств варто проаналізувати окремо за різними науковими підходами. Так, щодо цілей та завдань, під якими розуміють забезпечення фінансової стійкості та незалежності, досягнення лідерства у технологіях, забезпечення високого конкурентного статусу, підвищення ефективності менеджменту, оптимізація використання потенціалу підприємства, мінімізація руйнівного впливу зовнішнього середовища, забезпечення функціонування підприємства у межах правового поля, захист власної комерційної таємниці тощо, то невід'ємними складовими системи економічної безпеки їх вважають Троц І.В. [4], Нікітіна А.В. [9], Франчук В.І. [12, 16].

Варто не погодитися з їхнім твердженням, адже цілі та завдання є комплексними для підприємства в цілому та відображають бажані результати та пріоритетні напрями діяльності, в тому числі результативність створеної системи безпеки.

Виокремлення функцій можна знайти у пра-

цях Троц І.В. [4], Іващенко О.В., Четверіков П.М. [19], Іванюта Т.М., Заїчковський А.О. [15], при чому всі автори притримується схожої думки, що до функцій повинні належати: прогнозування, виявлення, попередження, послаблення небезпек та загроз, забезпечення захищеності діяльності підприємства та його персоналу, збереження його майна, створення сприятливого конкурентного середовища, ліквідація наслідків нанесеної шкоди тощо. Варто зауважити, що вказані функції можна розподілити між цілями/завданнями та конкретними заходами гарантування економічної безпеки.

Принципи є однією із найпоширеніших складових, адже їх визначають Троц І.В. [4], Іванова Н.С. [18], Іващенко О.В., Четверіков П.М. [19], Іванюта Т.М., Заїчковський А.О. [15], Шульга І.П. [14], Локотецька О.В. [21], Міщенко С.П. [8], Камлик М.І. [20], Мак-Мак В.П. [13], Ярочкін В.І. [11], Франчук В.І. [16], Живко З.Б. [17]. Більшість з авторів [4, 8, 15, 17, 19-21] притримуються думки, що для гарантування економічної безпеки і формуван-

Таблица 1

Теоретичні підходи до визначення складових елементів системи економічної безпеки підприємств

Автори Елементи системи	Троц І.В. [4]	Іванова Н.С. [15]	Іващенко О.В., Четверіков П.М. [19]	Іванюта Т.М., Заїчковський А.О. [15]	Шульга І.П. [14]	Локотецька О.В. [21]	Коробчинський О.Л. [1]	Міщенко С.П. [8]	Філіппова С.В. [7]	Нікітіна А.В. [9]	Камлик М.І. [20]	Мак-Мак В.П. [13]	Ярочкін В.І. [11]	Франчук В.І. [16]	Живко З.Б. [17]
Цілі	+									+				+	
Завдання	+													+	
Функції	+		+	+											
Принципи	+	+	+	+	+	+		+			+	+	+	+	+
Функціональні складові (підсистеми)	+				+							+			+
Механізм		+	+	+							+			+	
Заходи			+					+	+	+			+		
Об'єкти			+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+
Суб'єкти			+	+	+	+					+	+		+	+
Політика ЕБП			+	+											
Стратегія ЕБП			+	+				+							
Загрози					+					+				+	
Індикатори оцінки					+										
Засоби						+	+		+			+	+	+	+
Практичні дії співробітників із забезпечення ЕБП											+				
Методи													+	+	
Органи													+		
Служби													+		
Конкурентна розвідка															+
Контррозвідка															+
Режим функціонування														+	

Джерело: розроблено автором на основі [1, 4, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21]

ня її системи на вітчизняних підприємствах варто притримуватися таких принципів як комплексність, своєчасність, безперервність, законність, плановість, оптимальність, взаємодія, поєднання гласності та конфіденційності, компетентність, економність, контроль, системність. Погоджуються з поданими принципами Мак-Мак В.П. [13], який доповнює цей перелік принципами комплексного використання сил і засобів, взаємодії усередині та поза підприємством, поєднання гласності з конспірацією, та Ярочкін В.І. [11], який вважає необхідним обов'язково дотримуватися принципу економічної доцільності зі співставленням до можливих втрат та витрат на забезпечення безпеки. Свою точку зору щодо принципів демонструє Іванова Н.С. [18] і пропонує їх наступний перелік: законності прав і свобод громадян, централізованого керівництва, компетентності, конфіденційності, комплексного застосування ресурсів і коштів, самостійності та відповідальності за забезпечення економічної безпеки підприємства, передової матеріально-технічної оснащеності, корпоративної етики, координації та взаємодії з органами влади й керівництва.

Функціональні складові економічної безпеки (підсистеми) – фінансова, техніко-технологічна, кадрова, інтелектуальна, силова, екологічна, політико-правова, інформаційна, є суперечливим моментом у зв'язку з тим, що ряд науковців (Троц І.В. [4], Шульга І.П. [14], Мак-Мак В.П. [13], Живко З.Б. [17]) враховують їх до структури системи економічної безпеки підприємства. Переважна більшість дослідників притримується позиції, що вони відображають сфери діяльності суб'єкта господарювання і тому їх недоцільно включати до системи, яка повинна мати універсальний характер, тобто створювати умови для гарантування економічної безпеки об'єкта в цілому.

Іванова Н.С. [18], Іващенко О.В., Четверіков П.М. [19], Іванюта Т.М., Заїчковський А.О. [15], Камлик М.І. [20], Франчук В.І. [16] у своїх дослідженнях до системи економічної безпеки підприємств пропонують включати механізм її гарантування. Іванова Н.С. [18] до механізму відносить сукупність законодавчих актів, правових норм, мотивів і стимулів, методів, заходів. Іващенко О.В., Четверіков П.М. [19], Іванюта Т.М., Заїчковський А.О. [15] доповнюють перелік силами та засобами гарантування безпеки. Деяко іншої позиції притримується Франчук В.І. [16] розуміючи механізм як сукупність принципів, методів, сил і засобів.

Іващенко О.В., Четверіков П.М. [19], Міщенко С.П. [8], Філіппова С.В. [7], Нікітіна А.В. [9], Ярочкін В.І. [11] до елементів структури системи відносять заходи, за допомогою яких повинен відбуватися процес гарантування економічної безпеки. При цьому їх перелік суттєво відрізняється в різних авторів, так Іващенко О.В., Четверіков П.М. [19] пропонують включити організаційно-правові заходи, Міщенко

С.П. [8] – кадрові, інформаційно-аналітичні, фінансово-економічні, правові, техніко-технологічні, ресурсні, Філіппова С.В. [7] – управлінські, страхові, правові, охоронні, режимні, судово-правові, Нікітіна А.В. [9] – організаційно-управлінські, технологічні, технічні, профілактичні, маркетингові.

Іващенко О.В., Четверіков П.М. [19], Іванюта Т.М., Заїчковський А.О. [15], Шульга І.П. [14], Локотецька О.В. [21], Коробчинський О.Л. [1], Міщенко С.П. [8], Філіппова С.В. [7], Нікітіна А.В. [9], Камлик М.І. [20], Мак-Мак В.П. [13], Франчук В.І. [16], Живко З.Б. [17] невід'ємним елементом системи економічної безпеки вважають об'єкти, до яких відносять види діяльності підприємства, майно та його ресурси, персонал, організаційну структуру, продукцію, інформаційні потоки, основні та оборотні виробничі фонди, ноу-хау, імідж підприємства. Щодо суб'єктів, то думки про їх приналежність до системи відрізняються у представників різних наукових шкіл. Про необхідність їх віднесення до системи стверджують Іващенко О.В., Четверіков П.М. [19], Іванюта Т.М., Заїчковський А.О. [15], Шульга І.П. [14], Локотецька О.В. [21], Камлик М.І. [20], Мак-Мак В.П. [13], Франчук В.І. [16], Живко З.Б. [17] з умовою врахування до їх складу двох груп суб'єктів: зовнішніх (державні органи, що створюють умови забезпечення безпеки підприємництва – законодавчі, виконавчі та судові органи влади, державні інститути, що здійснюють охорону кордону, митний, валютно-експортний, податковий контроль, правоохоронні органи, система науково-дослідних та науково-освітніх закладів, недержавні охоронні агентства, аналітичні центри та інформаційні служби) та внутрішніх (особи, служби, відділи підприємства, які безпосередньо залучені до процесу гарантування економічної безпеки).

Іващенко О.В., Четверіков П.М. [19], Іванюта Т.М., Заїчковський А.О. [15] політику та стратегію економічної безпеки вважають компонентами системи її гарантування. При цьому політику ЕБП трактують як систему поглядів, заходів, рішень, дій у галузі безпеки, що створюють умови, сприятливе середовище для досягнення цілей бізнесу, а стратегію ЕБП – як економічну систему забезпечення економічної безпеки підприємства в довгостроковому періоді. Погоджується із врахуванням стратегії ЕБП до складу системи і Міщенко С.П. [8], який деталізує її компоненти: перша – характеристика зовнішніх і внутрішніх загроз, друга – чинники, що негативно впливають на діяльність підприємства у середньо- та довгостроковій перспективі, третя – економічна політика у сфері безпеки.

Шульга І.П. [14], Нікітіна А.В. [9], Франчук В.І. [16] за авторським підходом доповнюють систему економічної безпеки підприємства загрозами. З таким твердженням можна погодитися, адже з кожним днем перелік загроз має

тенденцію до зміни, а крім того неможливо точно визначити всі потенційні чи реальні загрози. Також варто наголосити на тому, що загрози – це елемент впливу зовнішнього чи внутрішнього середовища і не можуть бути складовими системами, а лише факторами, які система повинна попередити, мінімізувати вплив чи ліквідувати наслідки внаслідок їх реалізації.

Шульга І.П. [14] акцентує увагу на важливості включення до системи компоненти, яка відповідатиме за оцінювання її ефективності та стану економічної безпеки підприємства загалом.

Локотецька О.В. [21], Коробчинський О.Л. [1], Філіппова С.В. [7], Мак-Мак В.П. [13], Ярочкін В.І. [11], Живко З.Б. [17] пропонують такі засоби системи економічної безпеки підприємства: правові, фінансово-економічні, екологічні, інформаційні, законодавчі, технологічні, інноваційні, силові, кадрові, інтелектуальні, ресурсні. Деяко іншу позицію займає Франчук В.І. [16, с. 155], який засоби безпеки розглядає як елемент охоронної діяльності і виділяє серед них фізичні (пропускний режим, фізична охорона осіб, патрулювання, візуальне спостереження, протипожежні заходи, вартова служба) та технічні (інженерні засоби охорони, технічні засоби охорони, засоби управління доступом, зброя і засоби індивідуального захисту, засоби пожежної безпеки, засоби відеоспостереження).

Спірним є питання віднесення практичних дій співробітників із забезпечення ЕБП до системи, запропоноване Камликом М.І. [20], та органів і служб, запропонованих Ярочкіним В.І. [11]. На нашу думку, це типові управлінські заходи з гарантування економічної безпеки і їх не варто виділяти в окрему складову.

Ярочкін В.І. [11] та Франчук В.І. [16] у запропонованих системах економічної безпеки підприємств виокремлюють як складову методи, за допомогою яких здійснюється цей вид діяльності. Зокрема, Франчук В.І. [16, с. 210-211] пропонує наступний перелік методів:

- адміністративно-організаційні – передбачають створення відповідного механізму забезпечення безпеки, певної організаційної структури підприємства та системи контролю за діяльністю її ланок, організації процесу співробітників сфери безпеки;

- інформаційно-аналітичні – передбачають механізм збору та оброблення інформації (детективна діяльність та аналітико-пошукова діяльність);

- економічні – моніторинг, контроль та аналіз виробничих, фінансових та інших показників діяльності підприємства, що мають прямий чи опосередкований вплив на рівень економічної безпеки, аналіз та управління економічними ризиками, визначення та розрахунок індикаторів економічної безпеки;

- правові – внутрішні нормативно-правові документи, алгоритм юридичного та судового захисту, взаємовідносин з контрольними і пра-

воохоронними органами;

- технічні – технічні способи захисту інформації та комп'ютерної техніки, використання систем контролю доступу, сертифікація засобів захисту інформації, використання технічних засобів детективної діяльності;

- соціально-психологічні – способи психологічного впливу на цільові аудиторії та працівників, а також у процесі здійснення детективної діяльності.

Живко З.Б. [17] акцентує увагу на важливості визначення конкурентної розвідки та контррозвідки у структурі системи економічної безпеки. Зокрема, здійснення конкурентної розвідки повинне передбачати вивчення конкурентного середовища, ідентифікацію зовнішніх загроз і ризиків, прогнозування зміни зовнішнього середовища, розроблення превентивних заходів захисту, протидію недружньому злиттю та поглинанню, а контррозвідки – виявлення слабких місць у внутрішньому середовищі, перекриття каналів витоку цінної інформації, забезпечення збереження комерційної таємниці, передбачення моменту виникнення та тенденцій розвитку кризових процесів [17, с. 212].

Франчук В.І. у монографічному дослідженні [16, с. 369] зазначає, що система економічної безпеки залежно від ситуації та її розвитку може функціонувати в трьох режимах: повсякденному, підвищеної готовності і надзвичайного стану.

Висновки. Таким чином, у зв'язку з наявністю суттєвих відмінностей позицій науковців щодо структури системи економічної безпеки, виникає завдання формування такої системи і адаптація її структури до потреб та особливостей діяльності вітчизняних промислових підприємств.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Коробчинський О. Л. Методика формування системи економічної безпеки підприємства / О. Л. Коробчинський // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 4. – С. 41-45.
2. Шевченко І. Особливості формування економічної безпеки підприємства / І. Шевченко // Наука молода. – 2010. – № 10. – С. 178-181.
3. Вишняков Я. Д., Марченко С. А. Управление обеспечением безопасности предприятий : экономические подходы // Менеджмент в России и за рубежом. – 2001. – № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mevriz.ru.
4. Троць І. В. Забезпечення економічної безпеки на підприємстві з метою попередження банкрутства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eztuir.ztu.edu.ua/2485/1/%D0%A2%D1%80%D0%BE%D1%86_%D0%86.pdf.
5. Косянчук Т. Ф. Економічна діагностика : навч. посібник / За заг. ред. Т. Ф. Косянчук – Львів : Новий Світ – 2000, 2007. – 452 с.
6. Приходько С. В. Формування адекватного реальним виробничо-господарським процесам комплексу заходів реагування на загрози економічній безпеці / С. В. Приходько // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 4. – С. 52-55.
7. Філіппова С. В., Дашковський О. С. Система формування і забезпечення економічної безпеки підприємства / С. В. Філіппова, О. С. Дашковський // Економіка: реалії часу. – 2012. – № 2(3). – С. 17-21 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economics.opu.ua/n3.html>.

8. Міщенко С. П. Концептуальні аспекти економічної безпеки підприємств у ринковій економіці / С. П. Міщенко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 2. – С. 190-195.
9. Никітіна А. В. Система управління економічною безпекою підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpn/2012_8/25SUE.pdf.
10. Лысенко Ю. Г. Механизмы управления экономической безопасностью / Ю. Г. Лысенко, С. Г. Мищенко, Р. А. Руденский. – Донецк : ДонНУ, 2002. – 178 с.
11. Ярочкин В. И. Система безопасности фирмы. – М. : Изд-во «Ось-89». – 2003. – 352 с.
12. Економічна безпека : навчальний посібник / В. І. Франчук, Л. В. Герасименко, В. О. Гончарова, З. Б. Живко та ін.; за ред. В. І. Франчука. – Львів : ЛьвДУВС, 2010. – 348 с., с. 231.
13. Мак-Мак В. П. Служба безопасности предприятия как субъект частной правоохранительной деятельности : монография / В. П. Мак-Мак. – М. : Компания «Спутник+», 2003. – 220 с.
14. Шульга І. П. Сучасні підходи до формування системи економічної безпеки акціонерного товариства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=366>.
15. Іванюта Т. М., Заїчковський А. О. Економічна безпека підприємства : навч. посіб. / Т. М. Іванюта, А. О. Заїчковський – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.
16. Франчук В. І. Особливості організації системи економічної безпеки вітчизняних акціонерних товариств в умовах трансформаційної економіки : монографія / В. І. Франчук. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. – 440 с.
17. Живко З. Б. Економічна безпека підприємства: сутність, механізм забезпечення та управління : монографія / З. Б. Живко. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – 260 с.
18. Іванова Н. С. Сучасні принципи забезпечення ефективної системи економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pu.if.ua/depart/Finances/resource/file/...pdf>.
19. Іващенко О. В., Четверіков П. М. Система фінансово-економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sworld.com.ua/konfer28/51.pdf>.
20. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Еко-номіко-правовий аспект : навч. посібник / М. І. Камлик. – К. : Атіка, 2005. – 432 с.
21. Локотецька О. В. Використання системного підходу при дослідженні економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kpi.kharkov.ua/archive...pdf>.

УДК 005-044.337

Корзаченко О.В.

*старший викладач кафедри інформаційного менеджменту,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»*

ОПТИМІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

OPTIMIZATION OF BUSINESS PROCESSES UKRAINIAN COMPANIES: PROBLEMS AND PROSPECTS

АНОТАЦІЯ

Досліджуються питання оптимізації бізнес-процесів. Визначаються основні принципи та критерії удосконалення бізнес-процесів, методи оптимізації та запропоновано їх класифікацію. Аналізуються переваги оптимізації в контексті підвищення ефективності діяльності українських підприємств.

Ключові слова: оптимізація, поліпшення, реінжиніринг, бізнес-процес.

АННОТАЦИЯ

Исследуются вопросы оптимизации бизнес-процессов. Определяются основные принципы и критерии совершенствования бизнес-процессов, методы оптимизации и предложена их классификация. Анализируются преимущества оптимизации в контексте повышения эффективности деятельности украинских предприятий.

Ключевые слова: оптимизация, улучшение, реинжиниринг, бизнес-процесс.

ANNOTATION

The questions of business process optimization are studied. The basic principles and criteria of business processes improvement, optimization techniques and their classification are determined. The advantages of optimization in the context of Ukrainian companies' efficiency improving are analysed.

Key words: optimization, improvement, reengineering, business process.

Постановка проблеми. Діяльність підприємств, яка націлена на отримання прибутку та високоякісне виробництво продукції (виконан-

ня робіт, надання послуг), не може здійснюватися ізольованими елементами функціональної ієрархії, а має реалізовуватися сукупністю взаємопов'язаних бізнес-процесів. Основна мета процесного управління полягає в суттєвому підвищенні клієнтоорієнтованості та в безперервній оптимізації наскрізних бізнес-процесів підприємства, що дозволить підвищити конкурентоздатність та забезпечити економічне зростання.

З метою забезпечення успішності діяльності українським підприємствам необхідно постійно розвиватися та змінювати, вдосконалювати свої бізнес-процеси у відповідності до ринкових умов та потреб споживачів. Оптимізація бізнес-процесів – це комплекс взаємопов'язаних управлінських, організаційних та інформаційних заходів, об'єднаних певною технологією, спрямований на поліпшення показників як окремих процесів, так і показників діяльності підприємства в цілому з метою задоволення потреби та очікувань зацікавлених сторін.

Дослідження стану впровадження процесного підходу до управління показало певну відсутність зацікавленості в оптимізації на українських підприємствах. За результатами